

CZU 343.1

RESPECTAREA SECRETULUI CORESPONDENȚEI LA REALIZAREA MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII*

Boris GLAVAN,

doctor în drept, conferențiar universitar,
secretar Științific al Senatului Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ORCID: 0000-0002-3838-4308

Rezumat

În lucrare sunt identificate și analizate unele probleme teoretico-practice privind respectarea dreptului la secretul corespondenței și la realizarea măsurilor speciale de investigații. Prin prisma prevederilor actelor internaționale și naționale, a jurisprudenței CEDO și a celei moldovenești, a literaturii de specialitate din țară și de peste hotare sunt stabilite limitele și conținutul dreptului la secretul corespondenței, problemă actuală și foarte importantă pentru înțelegerea și aplicarea unitară a normelor de drept.

În concluzie, s-a constatat că în funcție de mijlocul de comunicare aplicat conținutul acestui drept cuprinde două componente: prima ține de asigurarea secretului corespondenței efectuate prin mijloacele legale de comunicare, iar cea de a doua se referă la asigurarea secretului corespondenței efectuate prin celelalte mijloace de comunicare. Această divizare este utilă pentru a înțelege de ce pentru efectuarea unor măsuri speciale de investigații care reprezintă ingerințe la adresa dreptului analizat este necesar mandatul judecătoresc, iar pentru efectuarea altor măsuri este suficientă aprobarea procurorului.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, proces penal, corespondență, comunicări, secret, interceptare, viață privată, ingerință.

Summary

The paper identifies and analyzes some theoretical-practical problems regarding the observance of the right to the secrecy of correspondence when carrying out special investigative measures. Through the prism of the provisions of the international and national acts, the ECHR and the Moldovan jurisprudence, the specialized literature in the country and abroad, the limits and content of the right to the secrecy of correspondence are established, a current and very important issue for the understanding and uniform application of legal norms.

In conclusion, it was found that depending on the means of communication applied, the content of this right includes two components: the first component relates to ensuring the secrecy of correspondence carried out through legal means of communi-

*Lucrarea este elaborată în cadrul Proiectului de Cercetare „Abordări conceptuale privind activitatea specială de investigații în condițiile statului de drept”, cifra 22.00208.8007.07/PD I, susținut din bugetul de stat.

tion, and the second component refers to ensuring the secrecy of correspondence carried out by other means of communication. This division is useful in order to understand why for the performance of special investigative measures that represents interferences with the analyzed right, the judicial mandate is necessary, and for the performance of other measures the approval of the prosecutor is sufficient.

Keywords: special investigative activity, special investigative measures, criminal process, correspondence, communications, secrecy, interception, private life, interference.

Introducere. Activitatea specială de investigații este angajată într-un amplu și foarte îndelungat proces de reformare ce durează mai bine de un deceniu, iar finalitatea acestuia nu pare să fie atât de aproape precum s-ar dori. Printre problemele care pun în dificultate succesul reformei este și înțelegerea neunitară a conținutului și limitelor dreptului la secretul corespondenței, respectarea căruia implică identificarea garanțiilor corespunzătoare pentru realizarea măsurilor speciale de investigații. Comparativ cu prevederile actelor internaționale legislația națională conferă acestui drept, cel puțin la prima vedere, un conținut mai restrâns, motiv pentru care atât la nivel teoretic, precum și la cel practic sunt întâlnite interpretări diferite a normelor de drept ce vizează nemijlocit încălcarea secretului corespondenței, inclusiv prin efectuarea măsurilor speciale de investigații. Întrebarea care a impulsionat realizarea acestei cercetări se rezumă la cunoașterea limitelor până la care se extind garanțiile statului de asigurare a secretului corespondenței, fiind vorba de garanțiile constituționale, penale, procesual penale și ale activității speciale de investigații.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, gramaticală, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (legislația națională și internațională, literatura de specialitate, hotărâri ale instanțelor de judecată, alte materiale relevante) sunt formulate concluziile și propunerile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții. Dreptul la secretul corespondenței este unul dintre drepturile civile ale omului recunoscute la nivel internațional și parte componentă a dreptului la viața privată prevăzut în art.8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [1, p. 30]. Secretul corespondenței este și oportunitatea garantată de stat pentru fiecare persoană de a schimba liber informații cu caracter personal fără teama că acestea vor deveni cunoscute terților.

Acest drept este consfințit în Constituția Republicii Moldova (art.30), menționându-se că „statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al al-

tor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare”. Nefiind un drept absolut, alin.(2) al aceluiași articol prevede că „de la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege în cazurile când această derogare este necesară în interesele securității naționale, bunăstării economice a țării, ordinii publice și în scopul prevenirii infracțiunilor”.

Garantarea acestui drept este asigurată prin dispoziția art.178 „Violarăa dreptului la secretul corespondenței” din Codul penal, urmărindu-se astfel protejarea posibilității fiecărei persoane să comunice opiniile și gândurile sale în scris, prin telefon sau prin alte mijloace de comunicare, fără ca acestea să devină cunoscute terților, să fie făcute publice sau să fie cenzurate, fără ca activitatea de comunicare să fie supusă unor indiscreții sau oricăror altor imixtiuni. Sunt obligate să respecte secretul corespondenței atât persoanele fizice și juridice, cât și autoritățile publice. Totodată, nimeni nu poate afla conținutul corespondenței sau să dea publicității o corespondență care nu-i aparține, având obligația să o restituie destinatarului dacă din întâmplare a intrat în posesia ei. De asemenea, nimeni nu este în drept să intercepteze o convorbire telefonică sau o înștiințare telegrafică, nici să divulge conținutul convorbirii telefonice sau al înștiințării telegrafice pe care a cunoscut-o din întâmplare [2, p. 496]. Drept agravante la dispoziția de bază sunt prevăzute aceleași acțiuni săvârșite cu folosirea situației de serviciu; prin utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației; și în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale.

Dreptul la secretul corespondenței are un caracter individual, deoarece este garantat fiecărei persoane, lipsa unei astfel de garanții ar face imposibilă existența societății moderne și a statului democratic de drept. Respectarea strictă a acestui drept își întinde adânc rădăcinile în istorie. Încă în Roma antică, susțin sursele de specialitate, scrisorile private nu erau deschise (despachetate) chiar și în cazurile în care citirea lor ar fi adus beneficii justiției [3, p.323].

Codul de procedură penală atribuie secretul corespondenței la lista principiilor fundamentale ale procesului penal (art.14 CPP), asigurând inviolabilitatea dreptului la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare, limitarea acestui drept fiind admisă numai în baza unui mandat judiciar emis în condițiile prezentului cod.

Legea nr. 59/2012 cu privire la activitatea specială de investigații nu

face referință în mod expres la dreptul secretului corespondenței, indirect însă este cuprins în lista valorilor care necesită să fie protejate ca obligație pozitivă a organelor statului care practică acest gen de activitate (art.1), pe de o parte, și pe de altă parte, respectarea drepturilor persoanei ca și principiu al activității speciale de investigații (art.3) impune obligația atât pozitivă cât și negativă de a nu încălca drepturile persoanei, inclusiv secretul corespondenței, în procesul de realizare a măsurilor speciale de investigații, precum și a altor activități asociate acestora.

Necesitatea restrângerii legale a dreptului la secretul corespondenței apare în legătură cu administrarea informațiilor necesare pentru realizarea sarcinilor activității speciale de investigații cu ulterioara valorificare a rezultatelor obținute în calitate de probe în procesul penal. În acest context, atât Legea nr.59/2012, cât și Codul de procedură penală stabilesc procedura legală de restrângere a inviolabilității corespondenței.

Printre cele mai evidente măsuri speciale de investigații corelate de restrângerea acestui drept se numără: interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor; reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale; monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telefonice și electronice; monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară; colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice; identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic. În mod indirect dreptul la inviolabilitatea corespondenței ar putea fi restrâns și prin efectuarea altor măsuri: cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat; supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice ce asigură înregistrarea; controlul transmișiei banilor sau a altor valori materiale extorcate; investigația sub acoperire etc.

Având în vedere practica CEDO se poate afirma că dreptul la secretul corespondenței poate fi ținta atât restrângerilor legale, cât și a celor ilegale comise de particulari, fie de societăți private, inclusiv avocați [4], de persoane aflate în libertate, precum și de cele aflate în stare de detenție [5].

Interceptarea convorbirilor telefonice este una dintre cele mai serioase intervenții în sfera vieții private a unei persoane. Deși art. 8 din CEDO nu conține expresia „convorbiri telefonice”, aceasta, totuși, este inclusă în conceptele de „viață privată” și „corespondență”, la care se face referire în textul acestui articol. Chiar și în prezența unei situații care reprezintă o ame-

nințare gravă la adresa ordinii publice, statele nu au dreptul absolut de a recurge la măsuri de supraveghere ascunsă a persoanelor aflate sub jurisdicția lor. Practica judiciară consideră interceptarea telefoanelor drept o ingerință semnificativă, iar orice ingerință a autorităților publice în exercitarea dreptului unei persoane la respectarea vieții sale private necesită să fie prevăzută de lege. Această frază sugerează existența unor condiții care depășesc simpla existență a unui temei juridic în normele juridice ale țării: o astfel de bază se cere să fie „accesibilă”, iar aplicarea regulilor care alcătuiesc această bază este „previzibilă” [6]. De aici și cerința pentru reguli clare și specifice referitoare la procedura de interceptare. Legea care permite interceptarea trebuie să aibă anumite caracteristici calitative, prevăzând, de exemplu, durata interceptării, indicarea momentului de la care se efectuează, controlul judiciar [7] pentru a le oferi cetățenilor indiciul oportun privind împrejurările și condițiile în care autoritățile statului sunt în drept să recurgă la astfel de măsuri [8, p. 65].

În contextul abordării acestui subiect găsim rațională întrebarea cu privire la conținutul dreptului analizat, adică stabilirea hotarelor care divizează comunicările ce s-ar subscrie acestui drept față de cele care ar rămâne în afara limitelor acestuia. Determinarea conținutului dreptului la secretul corespondenței are importanță atât pentru procesul penal, cât și pentru activitatea specială de investigații, ori protecției și respectării necesită a fi supuse doar comunicările cuprinse de conținutul acestui drept.

Din prevederile constituționale citate mai sus putem observa că legiuitorul prin expresia „și al celorlalte mijloace legale de comunicare” divizează toate mijloacele de comunicare [9] în două categorii, legale și restul, adică mijloace de comunicare reglementate prin lege și mijloace de comunicare nereglementate prin lege, incluzând, în acest fel, în conținutul dreptului la secretul corespondenței doar comunicările efectuate prin mijloacele legale de comunicare. Prin urmare, se creează impresia că statul nu garantează secretul corespondenței realizate prin mijloacele de comunicare ce ar depăși limitele acestui drept constituțional. Repetarea aceleiași expresiei în prevederile Codului de procedură penală (art.14 CPP) vorbește despre insistența legiuitorului asupra garantării secretului doar a corespondenței realizate prin mijloacele legale de comunicare. În plus, prevederile Codului de procedură penală spre deosebire de cele constituționale obligă organele statului să dispună de un mandat judecătoresc atunci când intenționează să restrângă acest drept.

Din această perspectivă ar putea să apară întrebarea firească: este

oare necesar mandatul judecătoresc pentru interceptarea tuturor comunicațiilor sau doar pentru cele purtate prin intermediul mijloacelor legale de comunicare? Și a doua întrebare: cerința privind dispunerea de un mandat judecătoresc pentru restrângerea dreptului la secretul corespondenței prevăzută în art. 14 CPP este valabilă doar pentru procesul penal sau și pentru activitatea specială de investigații? Având în vedere faptul că o mare parte dintre măsurile speciale de investigații sunt reflectate în Codul de procedură penală, rămânând totodată și componente ale activității speciale de investigații, este foarte complicat să înțelegem care principii stau la baza efectuării acestora, cele din Codul de procedură penală sau cele din Legea nr. 59/2012? Cu alte cuvinte, reformulăm întrebarea: secretul corespondenței, în deplinătatea conținutului prevăzut în art. 14 CPP, ca și principiu va fi valabil și pentru realizarea măsurilor speciale de investigații sau poate doar pentru acțiunile de urmărire penală?

Referitor la înțelesul termenului „mijloace legale de comunicare”, în Comentariul Constituției Republicii Moldova s-a menționat că acesta presupune „mijloacele de comunicare autorizate de către stat”. În acest context este adus chiar și un exemplu, conform căruia „comunicarea prin mijloace tehnice sau pe frecvențe neautorizate de către stat contravine termenului mijloace legale” [10]. La rândul său, autorizarea frecvențelor este reglementată de Legea nr.241/2007 privind comunicațiile electronice [11], acțiunea căreia nu se extinde asupra rețelelor de comunicații speciale (art.1 alin. (3)). Aceasta ar însemna că statul nu-și asumă obligația de a garanta secretul comunicărilor electronice care exced limitele acestei legi. Garanția statului cu privire la secretul comunicărilor nu se va extinde nici asupra corespondenței fizice ce nu se încadrează în limitele Legii nr. 36/2016 privind comunicațiile poștale [12].

Astfel, se poate crede că acțiunea legilor indicate nu se extinde, iar statul nu garantează secretul corespondenței realizate prin folosirea serviciilor private de curierat pentru trimiterea de scrisori și colete, prin folosirea unor locuri ascunse, prin intermediul porumbeilor călători și a animalelor antrenate, prin utilizarea stațiilor radio private, inclusiv a celor de fabricație homemade, a liniilor telefonice individuale, a rețelelor de comunicații interne ce nu au ieșire la rețeaua publică de comunicații etc.

Este de observat că secretul acestor forme de comunicare rămâne neasigurat și din punct de vedere al legii penale. Ba chiar mai mult, sfera garanțiilor penale este și mai redusă comparativ cu cea constituțională și procesual penală. Analizând conținutul art. 178 CP putem observa că garanția penală

se extinde doar asupra unei părți din comunicările electronice, fiind vorba doar de convorbirile telefonice și înștiințările telegrafice, deși ultimul mijloc de comunicare demult nu se mai practică și a rămas în istorie.

Astfel, constatăm că secretul noilor forme de comunicare electronica cum ar fi comunicarea prin fax, Zoom, Viber, Google Meet, WhatsApp, Signal, Telegram și altele rămâne în afara garanțiilor prevăzute în art.178 CP. Deși experții în materie de drept penal au sesizat de mai multe ori această lacună legislativă [13, p. 656; 14, p. 498; 15, p. 116-122], situația rămâne neschimbată, chiar dacă s-au făcut și propuneri de lege ferenda în acest sens [16].

În acest context se remarcă și practica judiciară națională care din păcate este neunitară la capitolul calificării penale a cazurilor de violare a corespondenței electronice. În 2018, Judecătoria Chișinău /sediul Centru/ a pronunțat sentința de condamnare pe numele cetățeanului J.A. pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute în art. 177 alin.(1) și art. 178 alin.(1) Cod penal, procesul penal fiind totodată încetat din motivul intervenirii termenului de prescripție. În fapt, pentru a pronunța sentința, instanța de fond a constatat că la 26 iulie 2015 J.A., folosind sistemele informatice, a accesat ilegal și fără acord cutiile poștale electronice (X@gmail.com și X@yahoo.com) ale cetățeanului P.P., accesându-i datele cu caracter personal și violându-i dreptul la secretul scrisorilor personale.

Nefiind de acord cu sentința pronunțată, procurorul de caz și partea civilă/ vătămată P.P. au atacat-o la Curtea de Apel Chișinău. Examinând cazul, Curtea de Apel a anulat sentința primei instanțe și a pronunțat o nouă sentință de achitare pe motiv că în acțiunile lui J.A. lipsesc semnele infracțiunii. Printre argumentele Curții de Apel s-a invocat și faptul că răspunderea penală prevăzută la art.178 alin. (1) Cod penal în speță este inaplicabilă, „deoarece dispoziția normei penale date nu specifică în mod expres violarea dreptului la **secretul corespondenței electronice** întreținute prin e-mail sau pe altă cale ce nu presupune efectuarea de convorbiri telefonice sau expedierea de înștiințări telegrafice”.

Ulterior, decizia Curții de Apel a fost atacată cu recurs ordinar de către procurorul de caz și de către partea civilă/vătămată P.P., Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție însă le-a respins ca inadmisibile, menținând decizia atacată [17].

Încercând să stabilească hotarele conținutului dreptului la secretul corespondenței garantat prin prevederile art.178 CP, cercetătorii în materie de drept penal consideră că „nu au caracter de corespondență ziarele, revistele, reclamele, listele de prețuri etc., chiar dacă sunt trimise în plic închis, și nici

coletele trimise prin poștă sau alte servicii de transport, deoarece primele nu conțin o comunicare cu caracter personal, iar cele din urmă nu conțin o comunicare” [14, p.497]. De asemenea, nu se va considera „corespondență, în sensul legii penale, scrisorile, cărțile poștale, telegramele etc. care, cu trecerea timpului, și-au pierdut caracterul de comunicare confidențială, având doar o valoare arhivistică, istorică, literară, sentimentală etc.” [14, p. 497]. Conform aceleiași surse, răspunderea penală în temeiul art.178 CP poate să intervină doar în perioada cuprinsă între momentul expedierii și momentul recepționării corespondenței, care face obiectul comunicării [14, p. 498]. Într-o altă sursă s-a menționat că „interceptarea unei convorbiri sau înștiințări care se efectuează pe cale orală nu constituie o infracțiune” [18, p. 143].

Cele relatate dovedesc faptul că sfera garanțiilor constituționale a conținutului secretului corespondenței prevăzute în art.30 din Constituție nu coincide cu sfera garanțiilor penale a acestui drept prevăzute de art.178 CP, prima sferă, având o arie mai extinsă, o cuprinde și pe cea penală. Prin deducție logică, nu ar fi corect ca în limitele art.178 CP să fie încadrate forme de încălcare ale secretului comunicărilor realizate prin mijloace nereglementate legal, aceasta ar însemna că norma penală (art.178 CP) este mai cuprinzătoare decât norma constituțională (art.30 Constituția RM). Încălcarea secretului corespondenței efectuate prin mijloace de comunicare atât nereglementate legal, cât reglementate legal dar necuprinse de prevederile art.178 CP, în viziunea noastră, urmează să fie calificate în baza art. 177 CP ca încălcare a inviolabilității vieții personale. Considerăm că prevederile art. 177 CP și art.178 CP ar trebui privite prin prisma concurenței dintre o normă generală și alta specială, încălcarea inviolabilității vieții personale fiind norma generală, iar violarea secretului corespondenței fiind norma specială.

Contrar acestei opinii, observăm în exemplul de mai sus că acțiunile făptuitorului de interceptare a comunicațiilor electronice au fost calificate de acuzatorul de stat și de către instanța de fond în temeiul ambelor articole (art.177 alin.(1) și art.178 alin.(1) Cod penal).

Negarea abordărilor împărtășite de noi ar însemna lipsa răspunderii penale în cazurile de nerespectare a prevederilor legale la realizarea unui șir de măsuri speciale de investigații care prin natura lor sunt ingerințe la adresa dreptului la secretul vieții private, în general, și a secretului corespondenței electronice, în mod particular, fiind vorba de așa măsuri ca *Monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice* (art.134¹ CPP); *Monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară* (art.134² CPP); *Documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice,*

localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice (art.134³ CPP); Colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice (art.134⁴ CPP); Identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic (art.134⁵ CPP).

Din acest punct de vedere, teza din literatura de specialitate citată mai sus [18, p. 143] precum că interceptarea unei convorbiri ambientale nu ar constitui o infracțiune, în viziunea noastră necesită să fie concretizată, în sensul că, acțiunile indicate nu vor constitui infracțiunea prevăzută de art.178 CP, dar vor rămâne incriminate de prevederile unui alt articol, adică se vor califica în baza prevederilor art.177 CP. În caz contrar se creează impresia eronată precum că legea penală este imună în fața interceptărilor convorbirilor ambientale.

Se pare că reglementarea juridică a discuțiilor private ambientale, adică a discuțiilor întreținute fără concursul unor mijloace tehnice, nu este nici necesară și nici utilă. Prin urmare, secretul unor astfel de comunicări rămâne sub protecția dreptului la inviolabilitatea vieții intime, familiale și private.

În funcție de gradul prejudiciabil al acțiunilor de interceptare a comunicărilor, balanța ar urma să fie înclinată spre violarea secretului corespondenței efectuate prin mijloace legale de comunicare, comparativ cu violarea secretului corespondenței efectuate prin mijloace de comunicare nereglementate legal. Prin urmare și pedeapsa penală ar urma să fie diferită, mai mare pentru violarea secretului corespondenței efectuate prin mijloace legale de comunicare și mai mică pentru celelalte.

Din acest punct de vedere pare nereușită aprecierea mărimii pedepsei penale indicate la art. 177 alin.(1) comparativ cu cea prevăzută la art. 178 alin.(1) Cod penal, pedeapsa în primul caz s-ar cuveni să fie mai mică decât în cel de al doilea caz, nu invers [19].

Interpretarea legii penale în sensul lipsei infracțiunii în cazurile de violare a secretului corespondenței care depășește limitele prevederilor art. 178 CP lasă loc pentru un mediu prielnic de dezvoltare a fenomenului interceptărilor comunicărilor din partea tuturor celor interesați și, în mod special, din partea elementelor mediului criminal. Totodată, este de remarcat și caracterul declarativ al obligației pozitive indicate în art.1 din Legea nr.59/2012 de a proteja drepturile constituționale ale persoanei, și anume dreptul la secretul corespondenței, și nu doar din cauza neincriminării violării secretului comunicărilor electronice, ci și din cauza că garanția penală a acestui drept se atribuie la categoria infracțiunilor ușoare și mai puțin grave,

condiție principală care împiedică realizarea măsurilor speciale de investigații.

În literatura rusă de specialitate s-a expus și viziunea precum că nu ar fi necesar mandatul judecătoresc pentru interceptarea comunicărilor negarantate de stat [20, p. 80-81; 21, p. 81]. Este de precizat că în conformitate cu legislația Federației Ruse orice măsură operativă/specială de investigație, în funcție de situație, poate fi efectuată fie cu mandat judecătoresc, fie fără un asemenea mandat, autorizarea judecătorului fiind necesară doar în cazurile în care prin măsura operativă de investigații se restrâng drepturile constituționale ale persoanei. Astfel, această viziune a cercetătorilor ruși urmează să fie înțeleasă în sensul că interceptarea comunicărilor negarantate de stat nu ar constitui ingerințe la adresa drepturilor persoanei, respectiv și concluzia că astfel de interceptări nu ar necesita un mandat judecătoresc.

Pe de altă parte, observăm că în practica Curții Europene privind Drepturile Omului schimbul de informații atât prin tehnologiile mai vechi de comunicare (convorbiri prin stațiile radio private [22], prin scrisori neoficiale [23], prin telex [24]), cât și prin tehnologiile de comunicare mai noi (mesajele electronice (e-mailurile) [25], Internet [26]) cad sub incidența art.8 din Convenție. Prin urmare, se creează impresia că secretul corespondenței, în anumite situații, este garantat doar de dreptul internațional nu și de cel național.

Din punctul nostru de vedere, referindu-ne la legislația noastră, ar fi impropriu să spunem că statul nu garantează în deplinătate secretul corespondenței. Este cazul să ne amintim doar că legiuitorul a făcut distincție între, pe de o parte, corespondența efectuată prin mijloace legale de comunicare cu referire la care în Constituție este menționat expres că statul garantează secretul acestora (art.30 Constituția RM) și, pe de altă parte, corespondența efectuată prin mijloace de comunicare nereglementate de lege, în privința cărora deși nu se spune expres că sunt garantate de stat, ele totuși rămân garantate prin prisma garantării dreptului la viața intimă, familială și privată (art.28 Constituția RM). Se pare că problema mandatului judecătoresc ar putea fi pusă doar în contextul în care o altă autoritate (de ex: procurorul) va autoriza măsurile speciale de investigații care vizează secretul corespondenței efectuate prin mijloace de comunicare nereglementate legal. În fapt, se pare că legiuitorul moldav a ținut cont de acest criteriu atunci când a repartizat competența de autorizare a măsurilor speciale de investigații.

În doctrină se mai discută în contradictoriu și referitor la necesitatea mandatului judecătoresc în cazul controlului comunicărilor purtate prin re-

telele de comunicații interne ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de diferite forme de proprietate care nu au acces la rețeaua publică de comunicații. Potrivit unor cercetători, astfel de canale de comunicare sunt create pentru a gestiona activitățile tehnologice și de producție interne, prin urmare, destinația lor constă în schimbul de informații profesionale și nu are legătură cu viața privată a angajaților. Statutul special al acestor rețele de comunicații este evidențiat și de faptul că organizarea lor nu necesită licență și, prin urmare, nu s-ar supune procedurii generale de interceptare a comunicărilor în cadrul investigațiilor speciale. Conform altei viziuni extragerea informațiilor transmise prin rețelele interne de comunicare necesită totuși un mandat judecătoresc, fiindcă, pe lângă informațiile cu caracter profesional, circulă și informațiile cu caracter personal, precum și informațiile care constituie secret comercial [27, p. 354].

În acest context, din perspectiva CEDO nu ar fi niciun motiv de principiu pentru care noțiunea de „viață privată” ar trebui să excludă activitățile de natură profesională sau de afaceri, deoarece, în cursul vieții lor profesionale, majoritatea oamenilor au o oportunitate semnificativă, dacă nu chiar cea mai mare, să dezvolte relații cu lumea exterioară. Curtea este de părerea că nu întotdeauna ar fi posibil să se distingă în mod clar între activitățile unei persoane care ar face parte din viața sa profesională și care s-ar raporta la viața sa privată. În cazul unei persoane care exercită o profesie liberală, problema se complică și mai mult, activitatea profesională devenind parte integrantă din viața sa privată, astfel că ar fi imposibil să se știe cu certitudine în ce calitate aceasta acționează la un moment dat [28; 29; 30].

La determinarea limitelor dreptului constituțional privind secretul corespondenței este uneori foarte complicat să fie apreciat subiectul deținător al acestui drept, în special fiind vorba de cazul furtului telefonului mobil. În astfel de situații este necesar să știm dacă controlul convorbirilor purtate de pe un astfel de telefon se va considera o restrângere a dreptului la secretul corespondenței. În doctrină referitor la acest subiect s-a menționat că dacă telefonul nu mai este deținut legal, atunci proprietarul acestuia nu mai are cum să-și exercite dreptul la secretul convorbirilor telefonice de pe acest dispozitiv și, prin urmare, nu ar fi posibil ca acest drept să fie limitat. Cercetătorii întreabă dacă persoana care a dobândit ilegal un telefon mobil dobândește în același timp și dreptul la secretul corespondenței prin acest telefon. În viziunea acestora ar trebui să fie considerat principiul legal general „*jus ex injuria non uritur*”, un drept nu poate decurge dintr-o infracțiune și, prin urmare, hoțul unui telefon mobil nu poate avea dreptul la secretul convor-

birilor de pe acest dispozitiv. Astfel, în viziunea experților convorbirile prin intermediul unui aparat telefonic furat ar depăși limitele dreptului la secretul convorbirilor telefonice și nu ar putea să fie incluse în obiectul protecției constituționale. În acest sens, controlul unui telefon mobil furat, inclusiv înregistrarea și ascultarea conversațiilor care au loc prin intermediul acestuia, nu poate limita drepturile constituționale ale nimănui și, prin urmare, nu ar fi necesar un mandat judecătoresc în acest sens [31, p. 62].

Din punctul nostru de vedere o astfel de abordare are menirea să ușureze povara serviciilor speciale de investigații, scutindu-i de obligația de a autoriza interceptarea la judecătorul de instrucție. Pe de altă parte, s-ar putea ca în acest mod să se deschidă larg ușa pentru abuzuri. Suntem de părere că se cer garanții împotriva declarațiilor neadevărate. În plus, s-ar putea ca telefonul furat să fie vândut într-un timp record unui cumpărător de bună credință, care nicicum nu poate fi lipsit de dreptul la secretul comunicărilor. Se pare totuși că admiterea interceptării fără mandat chiar și în astfel de situații ar putea să creeze probleme foarte serioase. Prin urmare problema în cauză rămâne deschisă pentru noi discuții.

Cercetătorii [32, p. 133] au atras atenția și asupra faptului că dreptul la secretul comunicațiilor nu se va aplica în cazurile în care persoanele în mod voluntar oferă accesul la propria corespondență, la convorbirile telefonice, la mesajele poștale, telegrafice și alte mesaje, publicându-le oficial, postându-le într-un loc accesibil tuturor, inclusiv în spațiul digital. În prezența consimțământului persoanelor de a accesa liber mesajele lor, acestea nu folosesc în mod voluntar dreptul la secretul comunicării, respectiv nu apare obligația entităților autorizate de a asigura protecția acestuia. Secretul corespondenței se va considera încălcat în cazul în care accesul la corespondență va avea loc în lipsa consimțământului persoanei căreia îi aparține acest secret și în absența temeiului legal pentru restricționarea acestui drept constituțional. În scopul prevenirii divulgării informațiilor privind viața privată și secretul corespondenței al persoanei, devenite cunoscute prin restrângerea legală a drepturilor acesteia, organele abilitate ale statului sunt obligate să asigure siguranța informațiilor obținute și distrugerea ulterioară a acestora. O astfel de abordare la stabilirea limitelor dreptului la secretul comunicării și la restrângerea acestuia este reglementată din punct de vedere juridic și aprobată de practica judiciară.

Rezumând cele menționate putem spune că dreptul la secretul corespondenței este unul dintre drepturile civile ale omului recunoscute la nivel internațional și național, și chiar dacă dispune de o anumită autonomie, el

totuși rămâne parte componentă a dreptului la viața privată.

Garantarea constituțională a dreptului la secretul corespondenței ar trebui privită nu doar prin prisma prevederilor art.30 din Constituția Republicii Moldova conform căruia statul garantează secretul corespondenței efectuate prin mijloacele legale de comunicare, ci și prin prisma prevederile art.28 consacrat garantării dreptului la viața intimă, familială și privată. Astfel, garanțiile constituționale privind secretul corespondenței se extind atât asupra comunicărilor efectuate prin mijloacele legale, cât și prin restul mijloacelor de comunicare.

O abordare similară necesită aplicată și la nivelul legii penale, formele de violare a secretului corespondenței ce nu se regăsesc în prevederile art. 178 CP necesită calificate în baza prevederilor art.177 CP. Considerăm că prevederile art. 177 CP și art. 178 CP ar trebui privite prin prisma concurenței dintre o normă generală și alta specială, încălcarea inviolabilității vieții personale fiind norma generală, iar violarea secretului corespondenței fiind norma specială.

Negarea acestei abordări ar însemna lipsa răspunderii penale pentru realizarea ilegală a unui șir de măsuri speciale de investigații: *Monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice* (art.134¹ CPP); *Monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară* (art. 134² CPP); *Documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice* (art. 134³ CPP); *Colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice* (art. 134⁴ CPP); *Identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic* (art. 134⁵ CPP).

În acest context găsim nereușită aprecierea mărimii pedepsei penale mai mare în cazul art. 177 alin.(1) și mai mică în cazul art. 178 alin.(1) Cod penal. Într-o eventuală modificare a legii penale ar fi bine ca situația să fie inversată.

Referințe bibliografice

1. Mihai Suian. Metode speciale de supraveghere sau cercetare. București: Editura Solomon, 2021. 618 p.
2. Sergiu Brînză, Vitalie Stati Drept penal: Partea Specială. Ch. S.n., 2011 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). 1062 p.
3. Квачевский А. Об уголовном преследовании, дознании и предвари-

- тельном исследовании преступлений по Судебным Уставам 1864 г. СПб., 1869. Ч. 3. п. 323 apud Дубоносов, Е. С. Оперативно-розыскная деятельность : учебник для вузов. 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2014. п. 125.
4. Kopp c. Elveției, Hotărârea din 25 martie 1998, §50.
 5. Petrov c. Bulgariei, Hotărârea din 22 mai 2008, §51.
 6. Silver și alții c. Regatului Unit, Hotărârea din 25 martie 1983, seria A nr. 61, § 88.
 7. Iordachi și alții c. Republicii Moldova, Hotărârea din 10 februarie 2009, §45;
 8. Igor Dolea. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: (comentariu aplicativ): Textul cu modificare legislative operate până la 1 septembrie 2016. – Chișinău: Cartea Juridică, 2016. 1172 p.
 9. Termenul comunicare în interpretarea literală, desemnează acțiunea de a comunica și rezultatul acestei acțiuni (a face cunoscut, a da de știre, a informa, a înștiința, a spune, a vorbi cu...). Dicționarul Explicativ al Limbii Române. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/comunicare>.
 10. Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank; red.: Nina Pârțac, Lucia Țurcanu – Ch.: Arc, 2012. 576 p.
 11. Legea nr.241 din 15.11.2007 privind comunicațiile electronice, MO nr. 51-54 din 14.03.2008, art. 155.
 12. Legea nr.36/2016 din 17.03.2016 privind comunicațiile poștale, MO nr. 114-122 din 29.04.2016 art. 225 (Conform prevederilor art.39 prevederile prezentei legi nu sunt aplicabile serviciilor care nu necesită autorizare, și anume: a) transportul și distribuirea trimiterilor poștale proprii personal de către expeditorul acestora; b) transportul și distribuirea trimitărilor poștale ale expeditorului, efectuate cu titlu gratuit de către o persoană fizică împuternicită de expeditor în acest scop; c) transportul mijloacelor bănești și al valorilor în aceeași localitate de către angajații agenților economici, efectuarea de plăți, încasări ale sumelor datorate sau ale venitului aferent activității acestor agenți; d) colectarea, sortarea, transportul și distribuirea trimiterilor poștale în cadrul unui serviciu organizat pentru uzul exclusiv al autorităților publice, în temeiul unor dispoziții legale; e) distribuirea corespondenței speciale a autorităților administrației publice, a unităților militare, a organelor Serviciului de Informații și Securitate; f) servicii prestate de către Serviciul de Stat de Curieri Speciali conform Legii nr. 402-XV din 2 decembrie 2004).
 13. Brînza, S., Stati, V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.I. Chișinău:

- Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
14. Brînza, S., Stati, V. Drept penal. Partea Specială. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1032 p.
 15. Copețchi S. Corespondența electronică: obiect imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 178 Cod penal? Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2017, nr.8(108), p. 116-122.
 16. Proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Disponibil online: <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3183/language/ro-RO/Default.aspx> (vizitat la 10.10.2022).
 17. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție pronunțată la 11 iunie 2019, dosarul nr. 1ra-445/2019.
 18. Alexandru Borodac. Manual de drept penal: Partea Specială: Pentru învățământul universitar. Ch.: S.n., 2004 (F.E.P. „Tipografia Centrală”). 622 p.
 19. Conform prevederilor art. 177 alin.(1) Cod penal „Culegerea ilegală sau răspândirea cu bună-știință a informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane fără consimțământul ei”, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 650 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore; conform prevederilor art.178 alin. (1) Cod penal „Violarea dreptului la secretul scrisorilor, telegramelor, coletelor și altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și înștiințărilor telegrafice, cu încălcarea legislației”, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 550 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore.
 20. Федеральный закон «Об оперативно-розыскной деятельности»: научно-практический комментарий / под ред. В.В.Николюка, В.В.Кальницкого, А.Е.Чечетина. – Омск, 1999. Disponibil [online]: <https://www.twirpx.com/file/933365/?ysclid=l9vhvgxvzd260099787> (vizitat la 28.10.2022).
 21. Ефремов, М. Обеспечение прав и свобод личности о оперативно-розыскной деятельности: Монография [Текст] / М. Ефремов. - Иркутск: Восточно-Сибирский институт МВД России, 2000 - 222 с.
 22. X și Y c. Belgiei, nr. 8962/80, Decizia Comisiei din 13 mai 1982, DR 28.
 23. Laurent împotriva Franței, Hotărârea din 24 mai 2018 nr. 28798/13, § 36.
 24. Christie c. Regatului Unit, nr. 21482/93, decizia Comisiei din 27 iunie 1994, DR 78-B.
 25. Bărbulescu c. României (MC), nr. 61496/08, CEDO 2017, § 72.

26. Copland împotriva Regatului Unit, nr. 62617/00, CEDO 2007 § 41-42.
27. Оперативно-розыскная деятельность / под ред. К.К.Горяинова [и др.]. – 2-е изд., доп. и перераб. – М., 2004. 848 р.
28. Niemietz c. Germaniei, Hotărârea din 16 decembrie 1992, seria A nr. 251-B, §§29-32.
29. Amann c. Elveției (MC) nr. 27798/95, CEDO 2000-II, § 44.
30. Halford c. Regatului Unit, Hotărârea din 25 iunie 1997, § 44-46.
31. Вагин О.А., Исиченко А.П., Чечетин А.Е. Комментарий к Федеральному закону от 12 августа 1995 г. N 144-ФЗ „Об оперативно-розыскной деятельности” (постатейный). - „Деловой двор”, 2008 г. 136 р.
32. Мещерякова М.А. Конституционное право на тайну коммуникации: понятие и содержание // Юридическая наука и правоохранительная практика. 2020. №3 (53). Disponibil [online]: <https://cyberleninka.ru/article/n/konstitutsionnoe-pravo-na-taynu-kommunikatsii-ponyatie-i-soderzhanie> (vizitat la 29.10.2022).